

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

AKLÎ DÜŞÜNCE VE FELSEFENİN DOĞU'DAN DOĞUŞU:
BABİL-KELDANÎ-ÇİN-HİNT-İRAN-İBRANÎ GELENEKLERİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-759-0

*doğu'dan batı'ya düşünce'nin serüveni
aklı düşünce ve felsefenin doğu'dan doğuşu:
babel-keldanî-çin-hint-iran-ibranî gelenekleri*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
doç. dr. ali osman kurt

editör yardımcısı
arş. gör. abduallah demir

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

AKLÎ DÜŞÜNCE VE FELSEFENİN DOĞU'DAN DOĞUŞU:
BABİL-KELDANÎ-ÇİN-HİNT-İRAN-İBRANÎ GELENEKLERİ

1. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

1. Cilt Editörü

Doç. Dr. Ali Osman KURT

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem ırmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

BATI DÜŞÜNCEİ

1. Cilt Akli Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt Yirminci Yüzyıl Düşüncesi

DOĞU (İSLÂM) DÜŞÜNCEİ

5. Cilt İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce
9. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

ÖNSÖZ / Bayram Ali Çetinkaya.....	11
TAKDİM / MEDENİYETLERİN BEN-İDRAKİ / Ahmet Davutoğlu.....	21
GİRİŞ / Ali Osman Kurt.....	79

GİRİŞ YAZILARI

BİN YILLIK HÜZÜN: İNSANIN DÜŞÜNME SERÜVENİ ÜSTÜNE BİR YORUM / Ahmet İnam.....	85
GÖNÜL KAYGILARI / Ahmet İnam.....	103
İSLÂM BİLİM GELENEĞİ / Alparslan Açıkgenç.....	113
DÜŞÜNCEDEDEN İLME FIKIHTAN HİKMETE / Bedri Gencer.....	139
MESNEVİ VE TÜRK İRFANI: MESNEVİHANLIK GELENEĞİ / Bilal Kemikli.....	171
MODERNLİĞİN AHLAK BUNALIMI / Celal Türer.....	191
KÜLTÜRSÜZ EKONOMİ EKONOMİSİZ KÜLTÜR OLMAZ / Ersin Nazif Gürdoğan.....	209
TÜKETİM EKONOMİSİ VE TASAVVUF / Ersin Nazif Gürdoğan.....	215
MÜSLÜMANLAR VE TARİH / İhsan Süreyya Sırma.....	225
<i>EL-ULÛMU'L-FELSEFİYYE</i> : İSLAM ENTELEKTÜEL GELENEĞİNDE FELSEFENİN BİLİM OLARAK KAVRANIŞI ÜZERİNE / İlhan Kutluer.....	309

GABRİEL MARCEL'DE AŞKIN VARLIK / Kenan Gürsoy	333
TASAVVUF KÜLTÜRÜ VE FELSEFE GELENEĞİMİZ / Kenan Gürsoy	345
İSLÂM FELSEFESİ VE BATI / Mehmet Bayrakdar	353
ZİHNİYET FARKLILIKLARI VE KÜLTÜR / Necati Öner	363
KUR'ÂN-SÜNNET İLİŞKİSİ VE BİRLİKTELİĞİ / Raşit Küçük	375
İLM-İ TEDBİR-İ MENZİL, OIKONOMIA VE İKTİSAT / Sabri Orman	409
AKIL VE İNANÇ / Şafak Ural.....	459
İSLÂM SANAT GELENEĞİ VE ESTETİK / Turan Koç.....	469
MEDİNE, MEDENİYET VE İSLÂM MEDENİYETİ -MEDİNE'DEN MEDENİYETE- / Bayram Ali Çetinkaya	487

AKLÎ DÜŞÜNCE VE FELSEFENİN DOĞU'DAN DOĞUŞU

Babil-Keldani-Çin-Hint-İran-İbrani Gelenek

BATI DÜŞÜNCESİ

KLASİK ÇİN DÜŞÜNCESİ (Bir Giriş Denemesi) / Fuat Aydın	531
ÇİN MİTOLOJİSİ / Musa Osman Karatosun.....	597
HİNDÜİZM / Ali İhsan Yitik.....	633
BUDİZM / Hammet Arslan	675
SİHİZM / Hammet Arslan.....	723
CAYİNİZM / Cemil Kutlutürk.....	755
ZERDÜŞT'TEN GÜNÜMÜZE MECÛSİLİK/ZERDÜŞTİLİK / Mehmet Alıcı.....	773
TARİH KAYNAKLARINDA SÜRYÂNÎLER Ortaçağ Tarihçiliğinde Süryânîlere Karşı Yaklaşımlar / Zafer Duygu	799
SÜRYÂNÎLER VE FELSEFE / M. Nesim Doru	831
KELDÂNÎLER / Kadir Albayrak	857
BÂBİL / Kadir Albayrak.....	881
MİT/OLOJİ / Cengiz Batuk	897
YAHUDİ KUTSAL METİNLERİ TORA / Baki Adam.....	915
İKİNCİ MÂBED DÖNEMİ YAHUDİLİĞİ / Ali Osman Kurt.....	945
HELENİSTİK YAHUDİLİK / Dursun Ali Aykıt	971
ORTA ÇAĞ İSLÂM DÜNYASINDA YAHUDİ DÜŞÜNCESİ / Yasin Meral.....	989
YAHUDİLER (OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ) / Ahmet Hikmet Eroğlu	1019
MODERN YAHUDİ TEOLJİSİ / Salime Leyla Gürkan	1039

YAHUDİLERİN İSLÂM BİLİM VE KÜLTÜR DÜNYASINA KATKILARI / Nuh Arslantaş	1057
İSLÂM ÖNCESİ ARAP DÜŞÜNCESİ / Ramazan Altuntaş	1089
TÜRK DÜŞÜNCESİ: İSLÂM ÖNCESİ TÜRK EVREN TASAVVURU / Ayhan Bıçak	1109
URAL-ALTAY DÜŞÜNCESİ / Mehmet Bayrakdar	1145
ORHON YAZITLARINDA TÜRK DÜŞÜNCESİ / Ahmet Kamil Cihan	1163
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ	1175

DOĞU'DAN BATI'YA
DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

ANTİKÇAĞ YUNAN & ORTAÇAĞ DÜŞÜNCESİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-760-6

*doğu'dan batı'ya düşünceinin serüveni
antikçağ yunan & ortaçağ düşüncesi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörleri
prof. dr. celal türer / doç. dr. hakan olgun

editör yardımcısı
arş. gör. abduallah demir

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. Şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari**.com.tr
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

ANTİKÇAĞ YUNAN & ORTAÇAĞ DÜŞÜNCESİ

2. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

2. Cilt Editörleri

Prof. Dr. Celal TÜNER

Doç. Dr. Hakan OLGUN

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. turan koç (sabahattin zaim üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem irmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

BATI DÜŞÜNCEİ

1. Cilt Akli Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt Yirminci Yüzyıl Düşüncesi

DOĞU (İSLÂM) DÜŞÜNCEİ

5. Cilt İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce
9. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

ANTİKÇAĞ YUNAN DÜŞÜNCESİ

GİRİŞ / Celal Türer	13
YUNAN TOPLUMUNUN KÜLTÜREL ÖRÜNTÜSÜ / Aliye Çınar	25
MİTOS'TAN LOGOS'A GEÇİŞİN ARKA PLANI VE DOĞA FİLOZOFLARI / Cengiz Çakmak.....	51
İNSAN FELSEFESİ: SOFİSTLER VE SOKRATES / Cengiz Çakmak.....	97
SOFİSTLER VE SOKRATES / Şamil Öçal.....	117
SOKRATES'İN DOĞURTMA (BULDURMA) YÖNTEMİ / Mehmet Zeki Aydın.....	141
SİNOP'LU DİYOJEN (DIOGENES) / Cafer Sadık Yaran.....	155
PLATON VE SİYÂSET FELSEFESİ (M.Ö. 427-347) / Muharrem Hafız	167
PLATON FELSEFESİNDE BİLGİ SORUNU / Abdullah Demir.....	191
PLATON'UN TARİH ANLAYIŞI / Ayhan Bıçak.....	225
PLATON SANATA KARŞI DEĞİLDİR! / İbrahim Yıldırım	243
ARİSTO VE METAFİZİK / Süleyman Hayri Bolay	259
ARİSTOTELES'İN AHLÂK ANLAYIŞI / Nejdet Durak.....	285
ARİSTOTELES VE AHLÂK / Hümeyra Özturan	317

HELLENİSTİK FELSEFE VE ROMA FELSEFESİ/AHLÂK FELSEFESİ:	
STOACILIK / Osman Elmalı	333
STOA MANTIĞI / İbrahim Çapak.....	357
EPIKÜROS / Cafer Sadık Yaran	373
HELENİSTİK ROMA FELSEFESİ: SEPTİKLER (ŞÜPHECİLER) /	
Osman Elmalı-Ömer Özden.....	381
İSKENDERİYELİ PHILO / Dursun Ali Aygıt	395
PLOTINUS'TA MİSTİSİZM / Zeki Özcan.....	421
YENİ EFLÂTUNCULUK: III. YÜZYILDA ORTAYA ÇIKIŞ, BATI ORTAÇAĞ VE	
İSLÂM DÜŞÜNCSİNİ ETKİLEYEN BİR FELSEFE OKULU / Cahid Şenel.....	445
PLOTINUS FELSEFESİNİN ETKİLERİ / Nejdet Durak	457
PROCLUS / Fulya Bayraktar.....	487
PORPHYRIOS / Celal Türer.....	507

ORTAÇAĞ DÜŞÜNCSİ

GİRİŞ / Hakan Olgun.....	523
BİZANS İMPARATORLUĞU TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ /	
Birsal Küçüksipahioğlu.....	525
ORTA ÇAĞ FELSEFESİ / A. Kadir Çüçen	555
PAPALIK VE ORTAÇAĞ / Bekir Zakir Çoban.....	601
AUGUSTINUS'UN BİLGİ FELSEFESİ / Halil Kayıkçı	627
AZİZ ANSELMUS / Şamil Öçal.....	711
ANICIUS MANLIUS BOËTHIUS / İsmail Çetin	733
MARTIN LUTHER / Hakan Olgun	747
JOHN CALVIN / Hakan Olgun.....	781
TEOLOJİK DİLİN MÂHİYETİ:	
THOMAS AQUINAS'IN BENZER ANLAM TEORİSİ / Rahim Acar	805
THOMAS AQUINAS'TA KÖTÜLÜK PROBLEMİ / Yaşar Türkben	823
THOMAS AQUINAS'IN TANRI TASAVVURU / Mehmet Ata Az.....	855
ANSİKLOPEDİST BİR DÜŞÜNÜR OLARAK ROGER BACON /	
Ahmet Erhan Şekerci.....	889
MICHEL EYQUEM DE MONTAIGNE / Ali Yıldırım	919
THOMAS HOBBS / Derda Küçükcalp.....	929
NICOLAUS CUSANUS / Ali Yıldırım.....	951

LEONARDO DA VINCI / Hasan Özalp	957
JOHANNES KEPLER / Hasan Özalp	969
GALILEO GALILEI / Hasan Özalp.....	981
EVRENİN MEKANİSTİK TASARIMI: NEWTON / İshak Arslan	999
GIAMBATTISTA VICO / Sema Önal.....	1017
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	1041

DOĞU'DAN BATI'YA
DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

YENİÇAĞ DÜŞÜNCESİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-761-3

*doğu'dan batı'ya düşünceinin serüveni
yeniçağ düşüncesi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi

editör yardımcısı
arş. gör. abduallah demir

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

YENİÇAĞ DÜŞÜNCESİ

3. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

3. Cilt Editörü

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Erhan ŞEKERCİ

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. turan koç (sabahattin zaim üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem irmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

BATI DÜŞÜNCEİ

1. Cilt Akli Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt Yirminci Yüzyıl Düşüncesi

DOĞU (İSLÂM) DÜŞÜNCEİ

5. Cilt İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce
9. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Ahmet Erhan Şekerci.....	9
[SIR] FRANCIS BACON VE BİLİMSEL DEVRİM OLGUSU / Muhammet Özdemir	13
RENÉ DESCARTES / H. Ömer Özden.....	31
DESCARTES'İN AHLÂK VE MUTLULUK ANLAYIŞI / Yaşar Türkben	53
DESCARTES METAFİZİĞİNE GİRİŞ / İlyas Altuner	63
SPINOZA'YA GÖRE TANRI VE İRADE ÖZGÜRLÜĞÜ / Yaşar Türkben	97
NICOLAS MALEBRANCHE / Süleyman Hayri Bolay	107
NICOLAS MALEBRANCHE / Nazif Muhtaroglu.....	115
LEIBNİZ FELSEFESİNDE TANRI, CEVHER VE DÜNYA “İLİŞKİ”Sİ / Erdal Yılmaz	125
AYDINLANMANIN ULUSAL KARAKTERİ ÜZERİNE ANALİTİK BİR DENEME / Ahmet Erhan Şekerci.....	153
JOHN LOCKE / İsmail Çetin	213
İDEALİST BİR İMMETARYALİST OLARAK GEORGE BERKELEY / Ahmet Erhan Şekerci.....	237
DAVID HUME / Ali Taşkın.....	269
VOLTAIRE FELSEFESİ VE ETKİLERİ / Necdet Durak	295
KANT VE ALMAN AYDINLANMASI / Mehmet Güneç.....	325

KANT'TA MUTLULUK - AHLÂKLILIK İLİŞKİSİ / Lokman Çilingir	345
KANT VE ALMAN İDEALİZMİ / Mehmet Güneç	369
JOHANN G. FICHTE / Songül Demir	391
SCHELLING FELSEFESİ / Ömer Naci Soykan.....	405
FRIEDRICH DANIEL ERNST SCHLEIERMACHER / H. Atilla Erdemli.....	425
HEGEL FELSEFESİNDE 'BAŞLANGIÇ' SORUNU / Enver Orman.....	445
HEGELCİ DİYALEKTİKTE 'BİR ŞEY' VE 'BAŞKASI' / Enver Orman	465
SCHOPENHAUER / Ahmet Uğurlu.....	489
SCHOPENHAUER'DA ESTETİK KURTULUŞ / Ahmet İnam	511
JEREMY BENTHAM / Metin Aydın	517
JOHN STUART MILL / Derda Küçükcalp	541
NIETZSCHE / Mehmet Bayrakdar	561
BİR POLİTİKA FİLOZOFU OLARAK NIETZSCHE / Derda Küçükcalp.....	583
SIGMUND FREUD / Ali Köse - Ali Ayten	603
CARL GUSTAV JUNG: AKADEMİK KİŞİLİĞİ VE DİN ANLAYIŞI / Abdülkerim Bahadır	615
ERIC FROMM / Mustafa Doğan Karacoşkun.....	639
GIAMBATTISTA VICO / Sema Önal.....	665
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	689

DOĞU'DAN BATI'YA
DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

YİRMİNCİ YÜZYIL DÜŞÜNCESİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-762-0

*doğu'dan batı'ya düşüncenin serüveni
yirminci yüzyıl düşüncesi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
doç. dr. şamil öçal

editör yardımcısı
arş. gör. adem irmak

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

YİRMİNCİ YÜZYIL DÜŞÜNCESİ

4. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

4. Cilt Editörü

Doç. Dr. Şamil ÖÇAL

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif güridoğan (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yard. doç. dr. ömer osmanoğlu (tüsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abduallah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abduallah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abduallah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abduallah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmek

5. cilt editörü: prof. dr. abduallah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmek

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmek

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yard. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yard. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yard. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem irmek (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abduallah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

BATI DÜŞÜNCEİ

1. Cilt Akli Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldani-Çin-Hint-İran-İbrani Gelenekleri
2. Cilt Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt Yirminci Yüzyıl Düşüncesi

DOĞU (İSLÂM) DÜŞÜNCEİ

5. Cilt İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt Osmanlı'da Felsefe ve Akli Düşünce
9. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Şamil Öçal	9
LAMARCK / Mehmet Bayrakdar	15
CHARLES DARWIN / Mehmet Bayrakdar	29
HERBERT SPENCER'İN FELSEFİ VE AHLÂKÎ GÖRÜŞLERİ / Tuğba Torun	47
CHARLES SANDERS PEIRCE / Celal Türer	67
WILLIAM JAMES / Celal Türer	97
JOHN DEWEY / Celal Türer	125
EMILE DURKHEIM (1858-1917) / Mustafa Tekin	155
DURKHEIM SOSYOLOJİSİNDE TOPLUM VE AHLÂK / Cevat Özyurt.....	175
BERTRAND RUSSELL / Osman Elmalı	205
HENRI BERGSON / Levent Bayraktar	223
ALFRED NORTH WHITEHEAD / Celal Türer	267
RUDOLF CARNAP / Şafak Ural	293
EDMUND HUSSERL: 20.YÜZYILDA FELSEFEYİ KÖKTEN DÜŞÜNMEK / Habip Türker.....	317
NICOLAI HARTMANN / Lokman Çilingir.....	339
VAROLUŞA ADANAN BİR YAŞAM: SOREN AABYE KIERKEGAARD / Şule Gece Çelikkın	359

BİR HAKİKÂT ŞAHİDİ: SOREN AABYE KIERKEGAARD / Şeniz Yıldırım	375
HEIDEGGER'İN METAFİZİKSEL DÜŞÜNCE VE HAKİKAT ELEŞTİRİSİ / Kasım Küçükalp	397
JEAN PAUL SARTRE / H. Atilla Erdemli	421
ALBERT CAMUS / Ali Osman Gündoğan	439
KARL JASPERS / Tuncay Akgün	459
HANS-GEORG GADAMER / Burhanettin Tatar	485
GADAMER'DE DİL ONTOLOJİSİ / Alim Yılmaz	501
JÜRGEN HABERMAS/SİYASET FELSEFESİNDE ARAÇSAL AKLIN ELEŞTİRİSİ / Derda Küçükalp	515
ALBERT EINSTEIN / Enis Doko	535
MICHEL FOUCAULT VE METODOLOJİ / Veli Urhan	561
DERRIDA VE DEKONSTRÜKSİYON / Kasım Küçükalp	597
EMMANUEL LEVINAS / Cevriye Demir Güneş	625
RICHARD SWINBURNE / Cafer Sadık Yaran	647
ALVIN PLANTINGA / Ferhat Akdemir	659
PAUL TILLICH / Latif Tokat	691
ERNST CASSIRER'İN BİLİMSEL ÇEVRESİ / Necati Demir	723
ORTODOKS MARKSİZMDEN KOPUŞ: GRAMSCI VE HEGEMONYA KAVRAMI ÜZERİNE / Betül Duman	753
DİYALEKTİK DÜŞÜNCENİN NEGATİF SEYRİ: THEODOR W. ADORNO / Birsen Banu Okutan	789
FELIX RAVAISSON / Muhammet Enes Kala	817
SIR WILLIAM DAVID ROSS / Muhammet Enes Kala	833
'ARKAİZM' VE 'FÜTÜRİZM' KAVRAMLARI İŞİĞİNDE BİR ARNOLD TOYNBEE OKUMASI / Zeynep Kot Tan	865
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ	881

DOĞU'DAN BATI'YA
DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

İSLÂM DÜŞÜNCESİNİN ALTIN ÇAĞI

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-763-7

*doğu'dan batı'ya düşünce'nin serüveni
islâm düşüncesinin altın çağı*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
prof. dr. abduallah kahraman

editör yardımcısı
arş. gör. adem irmak

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. Şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

İSLÂM DÜŞÜNCESİNİN ALTIN ÇAĞI

5. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

5. Cilt Editörü

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem irmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Abdullah Kahraman	11
İSLÂM'DA FELSEFİ DÜŞÜNCENİN DOĞUŞU / Alparslan Açıkgenç	15
EHL-İ SÜNNET HUKUK OKULUNUN DOĞUŞU / Abdullah Kahraman.....	47
İMÂM-I 'AZAM EBU HANİFE: HAYATI VE FIKIH İLMİNDEKİ YERİ / Ali Pekcan	67
AHMED BİN HANBEL: HANBELÎ MEZHEBİNİN KURUCU İMAMI OLARAK / Ferhat Koca.....	101
İMAM ŞÂFÎ VE FIKIH DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ / Bilal Aybakan.....	131
MÂLİK B. ENES / Ahmet Özel.....	151
EBU'L-HASAN EL-EŞ'ARÎ / Nazif Muhtaroglu	169
HÂRİCİLİK DÜŞÜNCESİNİN DOĞUŞU VE TARİHÎ GELİŞİMİ / Harun Yıldız.....	183
ŞEYH MÜFİD VE ŞÎA'DA USÛLÎLİĞİN DOĞUŞU / Halil İbrahim Bulut	225
CA'FER-İ SÂDİK / Mehmet Atalan	247
BAĞDAD OKULU / Ahmet Kayacık	265
URFA VE NUSAYBİN OKULLARI / M. Nesim Doru.....	277
HARRAN VE HARRAN OKULU / Kazım Sarıkavak.....	289
MANTIK VE DÜŞÜNCE / Hasan Ayık.....	321
MU'TEZİLE OKULUNUN DOĞUŞ SÜRECİ VE ÖĞRETİSİ / Osman Aydınlı.....	343

MU'TEZİLE'DE AKLÎ DÜŞÜNCE / Ramazan Altıntaş	373
MU'TEZİLE'DE SİYÂSÎ DÜŞÜNCE / Mahmut Ay	385
MU'TEZİLE'NİN HADİS ANLAYIŞI / Hüseyin Hansu.....	413
ZEMAŞERÎ, TEFSİRİ VE ETKİSİ / Enver Arpa.....	437
KADI ABDÜLCEBBÂR / İlyas Çelebi.....	467
KADI ABDÜLCEBBÂR VE KELÂMÎ GÖRÜŞLERİ / Metin Özdemir	491
KADI ABDÜLCEBBAR'DA EYLEM SÜRECİ / Yunus Cengiz	519
CÂHİZ: DOĞA TEMELİNDE İNSAN ÜZERİNE DÜŞÜNMEK / Yunus Cengiz	543
NAZZÂM'IN DÜŞÜNÇESİNDE TANRI, DOĞA VE İNSAN / Yunus Cengiz	573
KİNDÎ / Enver Uysal.....	605
YAKÛB B. İSHÂK EL-KİNDÎ'NİN MÛSİKÎ DÜŞÜNÇESİ / Ahmet Hakkı Turabi	627
BİR MEDENİYET İNSANI (FİLOZOFU) OLARAK FARABÎ / Mehmet S. Aydın	643
FÂRÂBÎ: DÜŞÜNCE TARİHİNİN FELSEFÎ OKUNUŞU / Ali Tekin	651
FÂRÂBÎ'NİN SİYÂSET FELSEFESİ / Muharrem Hafız.....	683
FARABÎ'NİN METAFİZİK DÜŞÜNÇESİ / İbrahim Hakkı Aydın	699
FÂRÂBÎ VE MUTLULUK / Hasan Hüseyin Bircan.....	723
FÂRÂBÎ VE AHLÂK / Hümeyra Özturan	741
FÂRÂBÎ'NİN MÛSİKÎ ALANINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE ESERLERİ / Ahmet Hakkı Turabi	753
FÂRÂBÎ'NİN FELSEFÎ SİSTEMİNDE İLM-İ MEDENÎ, KELÂM VE FIKİH İLİŞKİSİ / Şenol Korkut.....	767
EBÛ HATİM AHMED B. HAMDAN ER-RÂZÎ / İbrahim Türkoğlu.....	809
ÂMİRÎ / Kasım Turhan	837
İSLÂM FELSEFESİNDE 'ALTIN ÇAĞ'IN BAŞLANGICI: İBN SÎNÂ VE FELSEFESİ / Ömer Mahir Alper.....	877
BİR FELSEFE GELENEĞİNİN DOĞUŞU: İBN SÎNÂ'NİN İLK KUŞAK ÖĞRENCİLERİ / Mustakim Arıcı	903
FELSEFÎ TEFSİR BAĞLAMINDA İBN SÎNÂ'NİN KUR'AN SURE VE AYETLERİNE YAKLAŞIMLARI / Mesut Okumuş.....	929
İBN SÎNÂ FELSEFESİNDE İNSAN / Ali Durusoy	971
İBN SÎNÂ VE MÛZİK / Ahmet Hakkı Turabi	981
İSLÂM MATERYALİSTLERİ / Hüseyin Karaman	1011
MEŞŞÂÎ FELSEFEYE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER / Fatih Toktaş	1033

MUHADDİSLERİN FELSEFİ İLİMLERE BAKIŞLARI VE FİLOZOF-TABİB MUHADDİSLER / Mustafa Ertürk.....	1061
BUHÂRÎ VE EL-CÂMÎU'S-SAHÎH'İ / Zekeriya Güler	1115
MÜSLİM VE <i>EL-CÂMÎU'S-SAHÎH'İ</i> ÜZERİNE BAZI MÜLÂHAZALAR / Dilek Tekin	1139
İMAM SERAHSÎ'NİN HAYATI VE HELAL KAZANCA DAİR BAZI GÖRÜŞLERİ / Abdullah Kahraman	1161
MÂVERDÎ VE HUKUK / Vecdi Akyüz.....	1175
MÂVERDÎ'NİN DÜŞÜNCE DÜNYASI -İslâm'ın Klasik Çağında Reel-Politik- / Mehmet Evkuran	1197
İBN TEYMİYYE: MÜCÂDELECİ BİR İMAM OLARAK / Ferhat Koca.....	1223
İLİM VE EYLEM ADAMI: İMAM İBN TEYMİYYE EL-HARRÂNÎ / Abdülhadi Timurtaş	1251
REAKSİYONER BİR DÜŞÜNÜR OLARAK İBN TEYMİYYE / Faruk Sancar.....	1267
İBN TEYMİYYE VE TEFSİRİ / Enver Arpa	1297
İBN TEYMİYYE VE FELSEFE / Mevlüt Uyanık / Aygün Akyol.....	1329
İBN KESÎR / Harun Savut	1355
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	1385

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

FELSEFE, AHLÂK VE KELÂMİN SENTEZİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-764-4

*doğu'dan batı'ya düşünceinin serüveni
felsefe, ahlak ve kelâmın sentezi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
prof. dr. ismail çalışkan

editör yardımcısı
arş. gör. adem irmak

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. Şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari**.com.tr
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

FELSEFE, AHLÂK VE KELÂMIN SENTEZİ

6. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

6. Cilt Editörü

Prof. Dr. İsmail ÇALIŞKAN

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. turan koç (sabahattin zaim üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem ırmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / İsmail Çalışkan.....	9
KELÂM-FELSEFE İLİŞKİSİ / Samil Öçal	13
İBN CERİR ET-TABERÎ (ö. 839-923) / Atik Aydın	45
EBU'L-HASEN EL-EŞ'ARÎ / Hüseyin Aydın	71
EBÛ MANSÛR EL-MÂTURÎDÎ VE KELÂMCİLİĞİ / Ramazan Altıntaş	95
İMAM MÂTURÎDÎ VE MEZHEPLER / Kıyasettin Koçoğlu	113
MÂTURÎDÎ VE TEFSİR / Talip Özdeş.....	145
MÂTURÎDÎ'NİN DÜŞÜNCE SİSTEMİNDE KÖTÜLÜK PROBLEMİ / Metin Özdemir	169
EBÛ SÜLEYMÂN ES-SİCİSTÂNÎ / İsmail Taş	201
İSMÂİLÎLER VE BÂTİNÎ DÜŞÜNCE / Ali Avcu.....	229
İHVÂN-I SAFÂ VE METAFİZİK / Enver Uysal	269
İHVÂN-I SAFÂ VE EĞİTİM / Ahmet Koç.....	293
İHVÂN-I SAFÂ'DA SİYASET FELSEFESİ / Bayram Ali Çetinkaya	321
İHVÂN-I SAFÂ'DA MÜZİK DÜŞÜNCESİ / Yalçın Çetinkaya	355
İBN MİSKEVEYH / Müfit Selim Saruhan	393
Meşşâî Gelenek ve İsmâilî Düşünce Çizgisinde Bir Filozof: NÂSİR-I HÛSREV-İ KUBÂDİYÂNÎ-İ MERVEZÎ / Mahmut Caduk	423

RÂĞİB EL-İSFEHÂNÎ / Özden Kanter	443
TÂCÛ'L-KURRÂ EL-KİRMÂNÎ / Hasan Keskin	483
GAZÂLÎ'Yİ ANLAMAK VE ELEŞTİRMEK / Gürbüz Deniz	501
GAZÂLÎ VE TANRI TASAVVURU / Ömer Bozkurt.....	547
GAZÂLÎ'NİN İKİ DÖNEMİNDE DEĞİŞENLER VE DEĞİŞMEYENLER / Cağfer Karadağ	575
GAZÂLÎ VE TE'VÎL / Mesut Okumuş.....	591
GAZÂLÎ DÜŞÜNÇESİNDE İYİMSERLİK / Metin Özdemir	631
GAZÂLÎ'DE NEDENSELLİK / Ahmet Erhan Şekerci.....	653
TEODİSEYİ AŞAN GAZÂLÎ / Bedri Gencer	675
GAZÂLÎ'DE SEVGİ KAVRAMI / Süleyman Derin	697
ÖMER HAYYÂM VE FELSEFESİ / Metin Yasa.....	715
FAHREDDİN ER-RÂZÎ / Eşref Altaş.....	729
SEYFEDDİN ÂMİDÎ VE FELSEFE / Hakan Coşar.....	759
ESİRÜDDİN EL-EBHERÎ / Kamil Kömürcü	791
NASİRÜDDİN TÛSÎ / Murat Demirkol.....	811
İbn Sînâ-Fahreddîn er-Râzî Çizgisinde Bir Mantık ve Felsefe Üstâdı: NECMEDDİN EL-KÂTİBÎ EL-KAZVİNÎ / Mustakim Arıcı.....	845
ZİYÂUDDİN İBNU'L-ESİR / Abdulhadi Timurtaş	865
KADI SİRÂCUDDİN EL-URMEVÎ (ö. 683/1283) / Hasan Akkanat	893
ŞEYH SA'DÎ-İ ŞİRÂZÎ / Ali Yılmaz.....	923
İBN ATÂULLAH EL-İSKENDERÎ / Ahmet Murat Özel.....	939
ÂLİM VE FİLOZOF: KUTBUDDİN ŞİRÂZÎ / Mustakim Arıcı	961
KUTBUDDİN RÂZÎ / Necmi Derin	977
SEYYİD ŞERİF EL-CÛRCÂNÎ / Ömer Türker	993
FUZÛLÎ'NİN KELÂMCİLİĞİ / Ramazan Altuntaş.....	1025
NİYÂZÎ-İ MISRÎ / Mustafa Aşkar	1037
EBÛ UBAYDE MA'MER B. EL-MUSENNÂ / Sabri Türkmen.....	1047
CENNETİN ÜÇ DİLİ -İslâm Dünyasında Üç Kültürel Alan: Arapça, Farsça, Türkçe- / Hicabi Kırlangıç.....	1069
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	1079

DOĞU'DAN BATI'YA
DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

ENDÜLÜS VE FELSEFENİN İŞRAKİLİ (LEŞMESİ)Đİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-765-1

*doğu'dan batı'ya düşünceinin serüveni
endülüs ve felsefenin işrakili(leşmesi)đi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
prof. dr. eyüp bekiryazıcı

editör yardımcısı
arş. gör. mustafa özağaç
arş. gör. zeynep kot tan

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

ENDÜLÜS VE FELSEFENİN İŞRAKİLİ(LEŞMESİ)Đİ

7. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

7. Cilt Editörü

Prof. Dr. Eyüp BEKİRYAZICI

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem irmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem irmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Eyüp Bekiryazıcı	11
TASAVVUF OKULUNUN DOĞUŞU / Cevdet Kılıç	13
HÜSEYİN B. MANSÛR EL-HALLÂC / Rıza Bakış.....	55
ABDÛLKÂDİR GEYLÂNÎ / Dilaver Gürer.....	89
HOCA AHMED YESEVÎ / Ahmet Yıldırım.....	121
İBN ARABÎ VE FELSEFESİ / Metin Yasa	147
MUHYİDDİN İBN ARABÎ'NİN İTİKÂDİ / Çağfer Karadaş	163
BÂKILLÂNÎ VE DÜŞÛNCE SİSTEMİ / Çağfer Karadaş	191
İSLÂM FELSEFE TARİHİNDE KONYA OKULU / Alparslan Açıkgenç.....	215
KUR'ÂN'A MEVLÂNÂ GÖZÜYLE BAKIŞ / Ali Akpınar	231
MEVLÂNÂ'NIN KELÂMCİLİĞİ / Ramazan Altıntaş.....	253
MEVLÂNÂ VE ŞİİR / Nuri Şimşekler	271
MEVLÂNÂ ÖĞRETİSİNDE MÜZİK VE NEY / Bayram Ali Çetinkaya	279
MEVLÂNÂ'NIN HAKİKÂTİ TEMAŞÂ ETTİĞİ AYNA: TEBRİZLİ ŞEMS / Bayram Ali Çetinkaya	303
SADREDDİN KONEVÎ / Betül Güçlü.....	337
KONEVÎ VE TEFSİR / Ali Akpınar.....	353

HACI BEKTÂŞ VELÎ / Cengiz Gündoğdu.....	363
HACI BEKTAŞ-I VELÎ'DE İNSAN FELSEFESİ / Bayram Ali Çetinkaya	399
BAHÂEDDİN NAKŞBEND / Necdet Tosun.....	429
MUHAMMED B. ALİ ES-SENÛSÎ / Kadir Özköse	443
İMÂM-I RABBÂNÎ / Necdet Tosun.....	465
YAHUDİ FELSEFESİ / Hüseyin Karaman	479
YEHUDA HALEVÎ VE AHİRET DÜŞÜNÇESİ / Adem İrmak.....	499
İBN BACCE / Burhan Köroğlu	519
İBN TUFEYL: HAYAT MI FELSEFEYİ, FELSEFE Mİ HAYATI KURAR? / Mehmet Harmancı.....	545
İBN RÛŞD / Hüseyin Sarıoğlu	577
İBN RÛŞD VE METAFİZİK / Salih Yalın	607
İBN RÛŞD'ÜN PROJESİ: FELSEFE-DİN UZLAŞIMI / Bayram Ali Çetinkaya	637
İBN RÛŞD: İNSAN TASAVVURU/PSİKOLOJİ: NEFS VE AKIL / Atilla Arkan	663
İBN RÛŞD VE TE'VİL / Mesut Okumuş.....	687
İBN RÛŞD'ÜN SİYASET FELSEFESİ / Cevher Şulul.....	711
İBN SEB'İN / Birgül Bozkurt	741
EŞ-ŞÂTİBÎ VE EL-MUVÂFAKÂT / Mehmet Erdoğan	771
İBN HALDUN'DA BİLGİ TEORİSİ / Uğur Köksal Odabaş.....	797
İBN HALDUN VE FELSEFE TASAVVURU / Mevlüt Uyanık - Aygün Akyol.....	817
İBN HALDÛN VE TASAVVUF / Süleyman Uludağ.....	849
İBN HALDÛN'A GÖRE İSLÂM MEDENİYETİ / Kasım Şulul	863
İBN HALDÛN'UN OSMANLI DÜŞÜNÇESİNE ETKİLERİ / Ejder Okumuş.....	901
İŞRAKİLİK VE SÜHREVERDİ'NİN İŞRAK FELSEFESİNİN KAYNAKLARI / Eyüp Bekiryazıcı	935
SÜHREVERDİ'NİN NUR VE İNSAN DÜŞÜNÇESİ / Ahmet Kamil Cihan	975
İŞRÂKİLİK-MEŞŞÂİLİK İLİŞKİSİNİN MAHİYETİ / Tahir Uluç.....	991
ŞEHREZÛRÎ VE METAFİZİK / Aygün Akyol.....	1025
ŞEHRİSTÂNÎ VE FELSEFE ELEŞTİRİSİ / Aygün Akyol	1055
MİR DÂMÂD VE İSFAHAN OKULU / Nurettin Yakışan.....	1083
MİR DÂMÂD'IN DÜŞÜNCE SİSTEMİ / M. Nesim Doru	1109
İRAN İRFAN GELENEĞİ VE MOLLA SADRA / Alparslan Açıkgenç	1129
MOLLA SADRA / İbrahim Kalın	1147

ŞAH VELİYYULLAH DEHLEVÎ: ÂLİM, MÜTEFEKKİR VE EYLEM ADAMI / İsmail Çalışkan.....	1159
DEHLEVÎ VE KELAM / İsmail Bulut	1187
ŞAH VELİYYULLAH ED-DİHLEVÎ VE HUKUK / Ahmet Aydın	1225
SEYYİD AHMED EL-BEDEVÎ VE BEDEVİYYE TARİKATI / Derya Çakır Baş	1249
İMAM-I RABBANÎ VE VAHDET-İ ŞUHÛD ANLAYIŞI / Ethem Cebecioğlu.....	1285
OSMAN B. FÛDÎ / Kadir Özköse	1313
İBN ACÎBE / Mahmut Ay	1343
AŞKIN HİKMET OKULU / Yasin Apaydın.....	1381
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	1393

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

OSMANLI'DA FELSEFE VE AKLÎ DÜŞÜNCE

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-766-8

doğu'dan batı'ya düşünce
osmanlı'da felsefe ve aklı düşünce

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörü
doç. dr. ahmet hamdi furat

editör yardımcıları
arş. gör. mustafa özağaç
arş. gör. zeynep kot tan

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

OSMANLI'DA FELSEFE VE AKLÎ DÜŞÜNCE

8. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

8. Cilt Editörü

Doç. Dr. Ahmet Hamdi FURAT

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem ırmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Ahmet Hamdi Furat	11
OSMANLILARDA DÜŞÜNCE HAYATI VE FELSEFE / Süleyman Hayri Bolay	13
OSMANLILARDA TASAVVUF / Reşat Öngören	61
OSMANLI'DA GÖRÜLEN SELEFİ TEMÂYÜL VE KARŞI TEPKİLER (Kadıızâdeliler ve Sivâsiler Arasındaki Fıkhî Tartışmalar) / Muhammet Raşit Akpınar	83
YUNUS EMRE / Mehmet Bayrakdar	111
DÂVÛD EL-KAYSERÎ'NİN AŞKIN FELSEFESİ / Mehmet Bayrakdar	133
BÂBERTÎ'NİN İSLAM MEZHEPLERİNE BAKIŞI / Kıyasettin Koçoğlu	169
EKMELÜDDİN BÂBERTÎ: İSLÂM DÜŞÜNÇESİ OLARAK FIKHİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI / Bedri Gencer	203
SOMUNCU BABA (HAMİDÜDDİN-İ AKSARÂYÎ) / Bilal Kemikli	217
ŞEYH BEDREDDİN / Ayhan Hira	221
SÜLEYMAN ÇELEBİ / Bilal Kemikli	251
EMİR SULTÂN / Bilal Kemikli	263
DOĞU MÜZİĞİNİN EN BÜYÜK KURAMCILARINDAN ABDÜLKÂDİR-İ MERÂĞÎ / Ubeydullah Sezikli.....	271
KEMÂLEDDİN İBNÜ'L-HÜMÂM / Abdullah Tırabzon.....	295

AKŞEMSEDDİN / Mustafa Özağaç.....	313
KÂFİYECÎ'DE TARİH USÛLÜ / Kasım Şulul.....	319
MOLLA HÛSREV: FATİH DÖNEMİNİN EBÛ HANÎFE'Sİ / Ferhat Koca.....	347
ALİ TÛSÎ VE <i>KİTABU'Z-ZUHR</i> 'U / Recep Duran.....	379
MOLLA GÛRÂNÎ'NİN GÂYETÛ'L-EMÂNÎ'Sİ / Mahmut Ay.....	439
VÎRÂNÎ BABA / Mehmet Atalan.....	475
ALİ ŞÎR NEVÂÎ / Cemal Aksu.....	509
BİR OSMANLI FİLOZOFU: KEMÂL PAŞAZÂDE / Şamil Öçal.....	525
PİR SULTAN ABDAL / Alim Yıldız.....	545
TAŞKÖPRİZÂDE AHMED EFENDİ / Yusuf Şevki Yavuz.....	553
KINALIZÂDE ALİ EFENDİ / Ayşe Sıdika Oktay.....	567
KINALIZÂDE ALİ EFENDİ'NİN AHLÂK-I ALÂÎ ADLI ESERİNDEKİ CÛMLE YAPILARI ÜZERİNE / Enfel Doğan.....	595
BİRGİVÎ MEHMED EFENDİ / Huriye Martı.....	633
MEHMED MUHYİDDİN ÜFTÂDE / Bilal Kemikli.....	675
ŞEMSÎ-SİVÂSÎ / Cengiz Gündoğdu.....	681
MUHAMMED EMİN ŞİRVÂNÎ / Ahmet Kamil Cihan.....	715
AZÎZ MAHMÛD HÛDÂYÎ / Hasan Kâmil Yılmaz.....	735
KADIZÂDELİLER-SİVÂSÎLER TARTIŞMASI / İbrahim Baz.....	757
MOLLA AHMED EL-CEZERÎ/MELAYÊ CİZİRÎ / M. Nesim Doru.....	797
BAYRAMÎ-MELÂMÎ ŞÂİR: OĞLANLAR ŞEYHİ İBRAHİM EFENDİ / Bilal Kemikli ..	823
KÂTİP ÇELEBİ'NİN AKLÎ İLİMLER MERKEZLİ MEDRESE-İLMİYE ELEŞTİRİSİ VE MODERN TARİH YAZICILIĞINDAKİ YERİ / Emrullah Bulut.....	833
SUN'ULLÂH-İ GAYBÎ / Bilal Kemikli.....	867
EVLİYÂ ÇELEBİ / Nurettin Gemici.....	873
EVLİYÂ ÇELEBİ'Yİ DOĞRU OKUYUP ANLAMININ ÖNEMİ / Ejder Okumuş.....	891
NİYÂZÎ-İ MISRÎ / Mustafa Aşkar.....	913
İSMÂİL HAKKI BURSEVÎ / Ali Namlı.....	923
YANYALI ES'AD EFENDİ / Kazım Sarıkavak.....	945
SAÇAKLIZÂDE MUHAMMED MAR'AŞÎ / İbrahim Çetintaş.....	971
MUHAMMED AKKİRMÂNÎ'NİN DÜŞÜNCE YAPISI / Hatice Toksöz.....	991
EBÛ SAİD EL-HÂDİMÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE BAZI FIKHÎ GÖRÜŞLERİ / Abdullah Kahraman.....	1019
ERZURUMLU İBRÂHİM HAKKI / Hayrani Altıntaş.....	1041

HÂLİD-İ BAĞDÂDÎ / Abdulcebbar Kavak.....	1049
AHMED ZİYÂÜDDİN-İ GÜMÜŞHÂNEVÎ / Necdet Yılmaz.....	1079
AHMET CEVDET PAŞA'NIN DÜŞÜNCE YAPISI / Kemal Sözen.....	1089
AHMET CEVDET PAŞA VE EDEBİYAT / Meliha Yıldırım Sarıkaya.....	1127
AHMET CEVDET PAŞA VE HUKUKÇULUĞU / Şahban Yıldırımmer	1143
MALAY DÜNYASI DÜŞÜNÜRLERİ / Alparslan Açıkgenç	1157
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	1187

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-767-5

*doğu'dan batı'ya düşüncenin serüveni
medeniyet projelerinin inşa sürecinde çağdaş islâm düşüncesi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörleri
doç. dr. selim eren
doç. dr. ali öztürk

editör yardımcıları
arş. gör. mustafa özağaç
arş. gör. zeynep kot tan

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İŐLÂM DÜŞÜNCESİ

9. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

9. Cilt Editörleri

Doç. Dr. Selim EREN

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem ırmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Selim Eren - Ali Öztürk.....	9
ÇAĞDAŞ TÜRKİYE'DE İSLÂM DÜŞÜNCESİ / Bedri Gencer.....	13
İSLÂMİZM, İSLÂMLAŞMA VE İTTİHAT-I İSLÂM / Ergün Yıldırım	47
TÜRKİYE'DE İSLÂMÎ DİRİLİŞ HAREKETLERİ / Ali Erken	73
ŞAİR VE ÂLİM: ŞEYHÜLİSLÂM ARİF HİKMET BEYEFENDİ / Bilal Kemikli	97
SEYYİD AHMET HAN / Şaban Ali Düzgün.....	103
MUHAMMED ABDUH'TA DİNİ DÜŞÜNCEDE ISLAH VE YENİLİK YA DA FİKRÎ ÇAĞDAŞLAŞMA / Mehmet Zeki İşcan.....	117
AHMED MİDHAT EFENDİ / Ali Utku	145
ŞEHBENDER-ZÂDE FİLİBELİ AHMED HİLMİ / Zekeriyya Uludağ - Olcay Bayraktar.....	173
MÛSÂ KÂSİM EFENDİ: ISLAHATÇI BİR ŞEYHÜLİSLÂM OLARAK / Ferhat Koca ...	205
SAİD HALİM PAŞA'NIN MEKKE'YE GİDEN YOLU / Bedri Gencer	235
SAİD HALİM PAŞA DÜŞÜNCESİNDE DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİK: MUHAFAZAKÂR-REFORMCU İSLÂMCILIĞIN OLUŞUMU / Cevat Özyurt	261
DARU'L-FÜNÛN HOCALARINDAN MANSÛRÎZÂDE MEHMED SAİD VE KLASİK FIKHİN SINIRLARINI ZORLAYAN BAZI GÖRÜŞLERİ / Abdullah Kahraman	293

ZİYA GÖKALP: İMPARATORLUKTAN MİLLİ-DEVLETE SOSYOLOJİ / Cevat Özyurt	313
ES'AD ERBİLİ VE DÜŞÜNCELERİ / Vahit Göktaş	345
AHMET NAİM VE DÜŞÜNCE DÜNYASI / Recep Kılıç	371
MUHAMMED REŞİD RIZA EL-HÜSEYNÎ / Özgür Kavak	399
İSLÂM ŞAİRİ OLARAK MEHMET ÂKİF / Ali Öztürk	447
AHMED AVNİ KONUK / Savaş Ş. Barkçin	465
MUHAMMED İKBÂL / Cevdet Kılıç	485
İKBÂL VE DİNİ TECRÜBE / Rıza Bakış	535
HAMDİ YAZIR VE DÜŞÜNCE DÜNYASI / Recep Kılıç	557
FERİD KAM / Süleyman Hayri Bolay	597
MEHMED ALİ AYNÎ / Abamüslim Akdemir	615
DÂRULFÜNÛN'DA BİR ANSİKLOPEDİST MÜDERRİS/DÜŞÜNÜR: İZMİRLİ İSMAİL HAKKI / Bayram Ali Çetinkaya	637
M. ŞERAFEDDİN YALTKAYA'NIN SOSYAL KELÂM ANLAYIŞI / Ramazan Altıntaş... 709	
BİREYCI TOPLUM SAVUNUSU OLARAK PRENS SABAHATTİN SOSYOLOJİSİ / Cevat Özyurt	723
HASAN EL-BENNÂ / Ahmet Emin Dağ	745
MÛSÂ CÂRULLAH BİGİYEF'İN KUR'AN YORUMLARINA DAİR ELEŞTİREL BİR TAHLİL / Mahmut Ay	763
RIZA TEVFİK / Uğur Köksal Odabaş	807
RENÉ GUÉNON (ŞEYH ABDÛLVAHİD YAHYA) / Nurullah Koltaş	831
ÇOK YÖNLÜ BİR OSMANLI CUMHURİYET AYDINI: ÖMER RIZA DOĞRUL / Ali Akpınar	853
İSLÂM DİNİ TARİHİ İSİMLİ ESERİYLE YUSUF ZİYA YÖRÛKÂN'IN SİYER METODOLOJİSİNE KATKILARI / Mehmet Nadir Özdemir	869
MUHAMMED FERİD VECDÎ / Sema Geyin	883
BİR KÖPRÜ ŞAHSİYET: ALVAR İMAMI MUHAMMET LÛTFÎ / Bilal Kemikli	917
MUSTAFA ŞEKİP TUNÇ / Yakup Yıldız	923
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ	955

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

insan yayınları : 658
düşünce dizisi : 47

© **insan yayınları**

birinci baskı, 2015

yayıncı sertifika no: 12381
isbn tk: 978-975-574-758-3
isbn 978-975-574-768-2

*doğu'dan batı'ya düşüncenin serüveni
medeniyet projelerinin inşa sürecinde çağdaş islâm düşüncesi*

proje editörü
prof. dr. bayram ali çetinkaya

cilt editörleri
doç. dr. selim eren
doç. dr. ali öztürk

editör yardımcıları
arş. gör. mustafa özağaç
arş. gör. zeynep kot tan

içdüzen
mürettibhane

kapak düzeni
harun tan

BU PROJE BAŞBAKANLIK TANITMA FONU'NUN DESTEĞİYLE HAZIRLANMIŞTIR.

baskı-cilt
pasifik ofset ltd. şti.
cihangir mah. güvercin cad. no: 3/1
baha iş merkezi a blok kat: 2
34310 haramidere/istanbul
tel: 212 - 412 17 77
matbaa sertifika no: 12027

insan yayınları
istiklal caddesi no: 96 beyoğlu/istanbul
tel: 0212-249 55 55 faks: 0212-249 55 56
www.**insanyayinlari.com.tr**
insan@insanyayinlari.com.tr

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İŐLÂM DÜŞÜNCESİ

10. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ ÇETİNKAYA

10. Cilt Editörü

Doç. Dr. Selim EREN

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

insan

proje editörü

prof. dr. bayram ali çetinkaya (istanbul üniversitesi)

danışma kurulu

prof. dr. alparslan açıkgenç (yıldız teknik üniversitesi)

prof. dr. mehmet akif aydın (medipol üniversitesi)

prof. dr. mehmet bayrakdar (yeditepe üniversitesi)

prof. dr. nazif gürdöğün (maltepe üniversitesi)

prof. dr. mahmut erol kılıç (marmara üniversitesi)

prof. dr. ejder okumuş (osmangazi üniversitesi)

doç. dr. mustafa özel (istanbul şehir üniversitesi)

yrd. doç. dr. ömer osmanoğlu (üsküdar üniversitesi)

ilhan akıncı (insan yayınları)

ismail akıncı (insan yayınları)

dr. ahmet çelik (insan yayınları / istanbul üniversitesi)

erhan güngör (editör, insan yayınları)

cilt editörleri ve yardımcıları

1. cilt editörü: doç. dr. ali osman kurt (ankara sosyal bilimler üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 1. bölüm editörü: prof. dr. celal türer (ankara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

2. cilt 2. bölüm editörü: doç. dr. hakan olgun (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

3. cilt editörü: yrd. doç. dr. ahmet erhan şekerçi (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. abdullah demir

4. cilt editörü: doç. dr. şamil öçal (kırıkkale üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

5. cilt editörü: prof. dr. abdullah kahraman (marmara üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

6. cilt editörü: prof. dr. ismail çalışkan (yıldırım beyazıt üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. adem ırmak

7. cilt editörü: doç. dr. eyüp bekiryazıcı (atatürk üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

8. cilt editörü: doç. dr. ahmet hamdi furat (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

9-10. cilt editörü: doç. dr. selim eren (ondokuz mayıs üniversitesi)

yrd. doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

editör yardımcısı: arş. gör. mustafa özağaç, arş. gör. zeynep kot tan

redaksiyon ve tashih

prof. dr. ali yılmaz (ankara üniversitesi)-(başkan)

prof. dr. alim yıldız (cumhuriyet üniversitesi)

doç. dr. zülfikar güngör (ankara üniversitesi)

doç. dr. ali öztürk (istanbul üniversitesi)

yrd. doç. dr. hasan özalp (cumhuriyet üniversitesi)

yrd. doç. dr. muharrem hafız (istanbul üniversitesi)

arş. gör. mustafa özağaç (istanbul üniversitesi)

arş. gör. adem ırmak (istanbul üniversitesi)

arş. gör. abdullah demir (istanbul üniversitesi)

arş. gör. zeynep kot tan (istanbul üniversitesi)

1. Cilt | Aklî Düşünce ve Felsefenin Doğu'dan Doğuşu:
Babil-Keldanî-Çin-Hint-İran-İbranî Gelenekleri
2. Cilt | Antikçağ Yunan Düşüncesi & Ortaçağ Düşüncesi
3. Cilt | Yeniçağ Düşüncesi
4. Cilt | Yirminci Yüzyıl Düşüncesi
5. Cilt | İslâm Düşüncesinin Altın Çağı
6. Cilt | Felsefe Ahlâk ve Kelâmın Sentezi
7. Cilt | Endülüs ve Felsefenin İsrakîli(Leşmesi)ği
8. Cilt | Osmanlı'da Felsefe ve Aklî Düşünce
9. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi
10. Cilt | Medeniyet Projelerinin İnşâ Sürecinde Çağdaş İslâm Düşüncesi

İçindekiler

GİRİŞ / Selim Eren - Ali Öztürk.....	9
BEDÜZZAMAN SAİD NURSİ (1878-1960) / Alparslan Açıkgenç	13
İLİM VE SİYASET KAVŞAĞINDA BİR MÜNEVVER ŞEMSEDDİN GÜNALTAY / Bayram Ali Çetinkaya	33
MEHMET EMİN ERİŞİRGİL / Levent Bayraktar	73
ALİ ABDURRÂZİK / Ramazan Yıldırım.....	109
ORD. PROF. DR. MEHMET FUAD KÖPRÜLÜ HAYATI, ESERLERİ VE TARİHÇİLİĞİ / M. Hanefi Palabıyık.....	137
İHRAMCIZÂDE İSMÂİL HAKKI / Alim Yıldız	165
ÖMER NASÛHÎ BİLMEN'İN “YENİ İLM-İ KELÂM” ANLAYIŞI / Ramazan Altıntaş .	175
ÖMER NASUHI BİLMEN'İN İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ VE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HAKKINDA / Ahmet Hamdi Furat.....	187
HİLMİ ZİYA ÜLKEN: ŞEYTANLA KONUŞMALAR'DAN TARİHÎ MADDECİLİĞE REDDİYE'YE / Mehmet Vural	197
NURETTİN TOPÇU / Hüseyin Karaman	227
ALİ ŞERİATÎ: AYDIN, ENTELEKTÜEL VE AKTİVİST / Şamil Öçal	263
İSMAYİL HAKKI BALTACIOĞLU / Levent Bayraktar	281
MEHMED ZAHİD KOTKU EFENDİ VE SOSYAL YAPI: HAYATI, MANEVİ HAYATI, KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ / Mehmet Elmaz	327

EROL GÜNGÖR, HAYATI, ESERLERİ, DÜŞÜNCELERİ / Mehmet Akgül.....	361
NECİP FAZIL KISAKÜREK VE BÜYÜK DOĞU DÜŞÜNCESİ / İbrahim Baz	385
BİR ZİHNİYET ÇÖZÜMLEMECİSİ: SABRİ FEHMİ ÜLGENER / Mustafa Aydın.....	425
MAHMÛD SÂMÎ RAMAZANOĞLU / Necdet Tosun.....	455
TİTUS BURCKHARDT (SİDİ İBRAHİM İZZEDDİN) / Nurullah Koltaş.....	461
“ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ” VE İSMÂİL RÂCÎ EL-FÂRÛKÎ / Mevlüt Uyanık	481
FAZLUR RAHMAN / Alparslan Açıkgenç.....	507
ÂYETULLAH SEYYİD RÛHULLAH MÛSEVÎ HUMEYİNÎ / Alev Erkilet.....	527
MUHAMMED ESED / İsmail Çalışkan.....	543
M. ES'AD COŞAN / Necdet Yılmaz.....	573
MUHAMMED HAMİDULLAH / M. Kâmil Yaşaroğlu	601
ALİYA İZZETBEGOVİÇ / Alev Erkilet.....	619
ALİYA İZZETBEGOVİÇ / G. Haluk Erdem.....	633
MUHAMMED ÂBİD EL-CÂBİRÎ: ARAP/İSLÂM DÜŞÜNCESİNİN YAPISAL ANALİZİ VE YENİDEN YAPILANMA PROJESİ / İbrahim Keskin.....	645
MUHAMMED ARKOUN / Necdet Subaşı.....	673
ROGER GARAUDY / Cemal Aydın.....	681
SYED MUHAMMAD NAQUİB AL-ATTAS / Alparslan Açıkgenç	709
SEZAİ KARAKOÇ / Münire Kevser Baş.....	723
GELENEKSELÇİ EKOL / Adnan Aslan.....	749
“DİNLERİN AŞKIN BİRLİĞİ” -GELENEKSELÇİLERİN DİN ANLAYIŞI- / Hüseyin Yılmaz.....	773
GELENEKSELÇİ EKOL VE DİNLERİN AŞKIN BİRLİĞİ / Zeynep Kot Tan	811
GELENEKSELÇİ EKOLÜN KUTSAL SANAT DOKTRİNİ / Muharrem Hafız.....	827
BÜYÜK BRİTANYA'DAKİ İSLÂMİ AKIMLAR / Aydın Bayram.....	859
YAZARLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ.....	879